

relius* (sedaj v Rudolfinu), v vrtnelem zidu krškega vikarijata z napisom. Spominske in grobne kamene vzdane z napisi imajo v Mokriškem grádu (izkopane na Gradišči pri Malenicah), v Rajhenburškem grádu, v šoli na Vidmu, v hiši št. 11. na Malenicah; potem v zunanjem zidu leskovške cerkve, senuške cerkve, podloške cerkve, pri sv. Valentinu na Straži in v cerkvenem zidu na Dobovi (na Štajerskem).

Več takih kamenov so poslali tudi iz Neviodunuma v Rudolfinum v Ljubljano.

J. B.

Književna poročila.

Slovenisches Sprach- und Uebungsbuch. Nebst Chrestomathie und Wörter-Verzeichnis. Für den ersten Unterricht bearbeitet von dr. *Jakob Sket.*

Leta 1879. podal nam je dr. Sket prvo izdavo svoje slovnice, namenjeno za prvi pouk z nemškim učnim jezikom. Ta knjiga se je razlikovala od prejšnje Janežičeve slovnice osobito v tem, da je pri sklanji delila samostalnike po deblu, ne pa po spolu, in s tem stavila ta del oblikoslovja na znanstveno podlago. Pač se je tedaj marsikod oporekalo, češ, da je pouk na tej osnovi za začetnika pretežaven, toda v resnici ni čutiti take teškoče, marveč je ta znanstvena razdelitev jedino umestna in prikladna, da nominalne oblike razlagajoč na tej podlagi kažemo vpliv analogije. Tudi ne smemo nikakor prezirati sedanjega stališča jezikoslovnega; saj ima davno grška in sedaj tudi latinska slovnica jednaka načela, in Šumanova slovenska slovnica je strogo po istem pravilu osnovana. V devetih letih je učakala Sketova slovnica že štiri izdave, in marljivi gosp. profesor je v sedanji četrti izdavi mnogotere stvari predrugačil, posebno pri vadbah. Te so v svoji vsebini večinoma povzete iz navadnega življenja, a po zmyslu je bilo doslej v njih dokaj pustih in malenkostnih stavkov. V tem oziru se je pač mnogo stavkov po obliki in vsebini nekaj popravilo, nekaj izpustilo, pa marsikaj bi se še dalo izboljšati ali odstraniti. Saj je vadeb itak dovolj; bolje je vadbe nekaj skrčiti in nekoliko lahkega berila še pridejati. Izdavatelj je pravo pogodil, kolikor je to že v tej izdavi učinil. —

Pri naglasu rabi za obojno dolžino, potisneno in potegneno, znamenje »[˘]« — drugače kakor pri Valjavci in Šumanu --, za kratke naglašene zloge znamenje »[˘]«, za globoki, potisnjeni in potegnjeni naglas, osobito pri hohnških a in e, znamenje »^ˆ«. Vsaka beseda v slovarčku in slovnčnih pravilih ima svoj naglas. Naglaševanje je največ posneto po vzhodno-panonskem narečji, in priznati moram, da se to naglasu južnega narečja šestokrat protivi. Pri črki »B« stoji med drugimi »bàjta, bänja,

bàram, bàsen, bèdro, bèrem, bèrgla, bijem, blàto, blisk, bòžič, britev, brijem briga, bùča, bùrja, bùkve⁶. Takó tudi pri drugih črkah »góra, zóra, gróza, gospòda, grìva⁶ namesto : »góra, zóra, gróza⁶ itd. Nasprotno bilo bi po južnem narečji: »izhòd, vzhòd⁶ namesto : »izhód, vzhód⁶, kakor stoji v slovarčku. Dalje stoji: »bézeg, bézgov, drùgam,⁶ kjer ima južno narečje »bezèg, bezgòv, drugàm⁶. Posebno pri zaimkih nahajamo mnogo neskladnostij v naglaševanji; tù je razlika med narečji največja: »mène, mèni, tèbe, tèbi, njèga, njèmu, njèm, njèm, njè, njò, sèbe, sèbi, káj (interrog.), kòmu, čèmu, kòm, čèm, čim⁶ itd. namesto »méne mèni, káj, komú, kóm itd.⁶ V jezikoslovnem oziru ima pač vsako narečje káj dobrega zrna, katero mora slovnica uporabljati, če se pa hočemo v naglasu kdaj književno zjediniti, treba nam bode okleniti se jednega narečja. V razvoji novoslovenščine ima uprav južno narečje v mnogih pisateljih in slovnicařjih, od Trubarja do Metelka, Jurčiča, Levstika odločne svoje zastopnike, na katere se mora sedanja slovnica opirati. Tudi pisatelj bi bolje storil, ko bi južnim svojim bratom v prijateljski vzajemnosti kaj popustil, ali pa vsaj pri nekaterih besedah, katere imajo po različnih krajih prav nasproten naglas, naglasno znamenje izpustil, kakor je to bilo doslej. S tem bi nam takó ustregel, kakor je s tem, da je vrstno spono druge vrste glagolov »nà⁶ v »ni⁶ izpremenil. —

Umestna je opazka, da se pri glagolih IV. vrste v part. praet. pass. »tj, dj⁶ ohrani, kadar se zavoljo dvoumja ali zlozvočnosti ne more dotična glasniška izprememba izvršiti. N. pr.: napotjen, nagromadjen, mesto : napoten' nagromaden. To naj bi bilo pravilo, ker je jedino pravilno ter se pri ogerskih Slovencih po nekoliko piše »zablodjen, sodjen⁶. —

Pri glagolih VI. vrste naj bi se v part. praes. act. za pravilo postavila pravilna oblika »premišljujoč, kupujoč⁶ kakor je sedaj v pisavi navadna, namesto starejše nepravilne »kupovaje⁶. —

Na str. 168. navedena je pripona »ljiv, -a, -o s trpnim pomenom⁶. Splošno se takó ne more trditi. Izpeljave pridevnikov iz glagolskih débel s pripono »ljiv⁶ kažejo tudi tvorni pomen, jednako kakor priponi »iv⁶, prvotno celó, kakor v starosl. pri »ivъ⁶ in »livъ⁶ jedino le tvorni pomen, in po pomenu je med tema priponama težko ločiti. N. pr. starosl. ljubivъ amans, myslivъ intellegens, govorlivъ loquax, rasádlivъ diiudicans; novosl. nagajiv molestus, zberljiv, govorljiv, lažljiv — vse besede s tvornim pomenom. Za trpni pomen jednakih pridevnikov rabi starosl. pripona ѡнъ pri izpeljavi iz glagolskih débel, največ s predstoječim predlogom, n. pr. pivънъ potabilis, dostižънъ quem assequi possumus. Pa tudi v novoslov. se je ta pripona za isti pomen uporabljala, n. pr. neukréten immobilis, nepogleden turpis, istotako prijazen, prijeten, kázen itd. Toda prav do dobra in stalno si ni mogla ta pripona s trpnim pomenom v jeziku širnih tál priboriti; izpodrivala jo je pripona

»ljiv«, katera se je jela poleg tvornega svojega pomena tudi v trpnem pomenu uvajati, takó da je nastalo radi pomena večkrat dvoumje. Jednako se je godilo v hrvaščini. Stara slovenščina ima za isti trpni pomen pridevnikov še part. praes. pass. osobito v sestavah z besedico »ne«, v češkem in poljskem jeziku rabi pripona »telný«, v ruskem telnyj, n. pr. starosl. neispytъnъ in in neispytajemъ imperscrutabilis, neiscělъnъ in neiscělimъ insanabilis, neotъjemъnъ in neotъjemljemъ qui rapi nequit, nepréborъnъ in nepréborimъ inexpugnabilis, invictus; takó pridevniki neprévratъnъ, nepréložъnъ, nepréklonъnъ immutabilis, neprélomъnъ qui frangi nequit. Jednakih pridevnikov najde se obilica. Česk. viditelný, zřetelný, spatřitelný, pa tudi vidný, vidomý, viděný sichtbar; neviditelný, nespateľitelný. Takega bogastva v novi slovenščini za dotični pomen nimamo. Da se pa ognemo neprikladni in čestokrat dvoumni obliki s pripono »ljiv«, izvajajmo tedaj, kadar je mogoče, iz glagolskih débel pridevnike s pripono »en«, kakor se to v književnem jeziku že precèj rabi in se ima torej v slovnici navesti pri priponi »en«. N. pr. neizprósen nam. neizprosljiv, istotako (ne)doséžen, (ne)viden, nespráven, neizbéžen, nestrpen, neizbrísen, nepopísen, nedouímen. —

Vsa knjiga je dobro urejena, učna pravila so primerno razdeljena in s prikladnimi vadbami spojena. Priznavati moramo tedaj zasluge gosp. dr. Sketa, kateri ob vsem svojem prostem času v tihem zaklonišči poleg Vrbskega jezera mirno in neumorno deluje slovenski knjigi in šoli v prid in sebi v čast.

A. Bartel.

Prilogi k Preširnovemu životopisu.

Priobčuje **Fr. Levec.**

V.

Dr. Fr. Preširen v Celovci.

V zadnjih številkah „Ljubljanskega Zvona“ smo objavili jednoindvajset uradnih spisov, odnašajočih se na dr. Preširna, praktikanta pri c. kr. komorni prokuraturi v Ljubljani. Vse te uradne spise, ki takó bistro pojasnjujejo doslej malo znano dóbo pesnikovega življenja, izročil nam je v porabo gosp. Emil Guttman, c. kr. adjunkt pri finančni prokuraturi, za kar mu bodi izrečena tukaj javna zahvala. Danes pa priobčujemo nekoliko pisem, katera je pisal dr. Preširen prijatelju Matiji Čopu l. 1832. iz Celovca, kamor je šel delat sodniško in odvetniško preskušnjo. Vsa ta izvirna pisma Prešir-